

कार्यकारिणी सारांश

९ रेती घाटांसाठी सार्वजनिक सुनावणी

जिल्हा : अहिल्यानगर

प्रकल्प पुरस्कर्ता
जिल्हा खाण अधिकारी,
जिल्हाधिकारी कार्यालय, अहिल्यानगर

पर्यावरण सल्लागार
महाबळ एन्व्हायरो इंजिनिअर प्रायवेट लिमिटेड
QCI-NABET मान्यताप्राप्त EIA सल्लागार
A- २०२, चंद्रविजय सोसायटी, बासुरी हॉटेल समोर,
महात्मा फुले रोड, मुलुंड ईस्ट, मुंबई - ४०० ०८१
ईमेल:- mahabal.thane@gmail.com मोबाईल : +९१-९६-८९४२-०३४३

अनुक्रमणिका

कार्यकारिणी सारांश	५
प्रस्तावना	५
अहिल्यानगर जिल्ह्यातील वाळूघाटांची यादी	७
वैधानिक मंजूरीची स्थिती	८
खाणकाम पद्धती	९
खाणकामाची पद्धत	९
आवश्यक यंत्रसामग्री / उपकरणे	९
वाहतूक	९
पुनर्प्राप्ती	९
पर्यावरणीय व्यवस्थापन योजना	१०
व्यवसाय, आरोग्य आणि सेवा	१२
वृक्षारोपण अहवाल	१३
निष्कर्ष	१४

तक्ता क्रमांक यादी

तक्ता क्रमांक १ - मंजूर ९ रेती घाटांची यादी.....	८
तक्ता क्रमांक २ - रेती घाटासाठी वैधानिक मंजूरीची स्थिती.....	९
तक्ता क्रमांक ३ - अपेक्षित प्रभाव आणि व्यवस्थापन योजना	११
तक्ता क्रमांक ४ - ग्रीन बेल्ट तपशील	१४
तक्ता क्रमांक ५ - लागवडीसाठी शिफारस केलेल्या झाडांच्या प्रजातींची यादी	१४

छायाचित्राची सूची

छायाचित्र 1: अहिल्यानगरचे ठिकाण.....	६
--------------------------------------	---

कार्यकारिणी सारांश

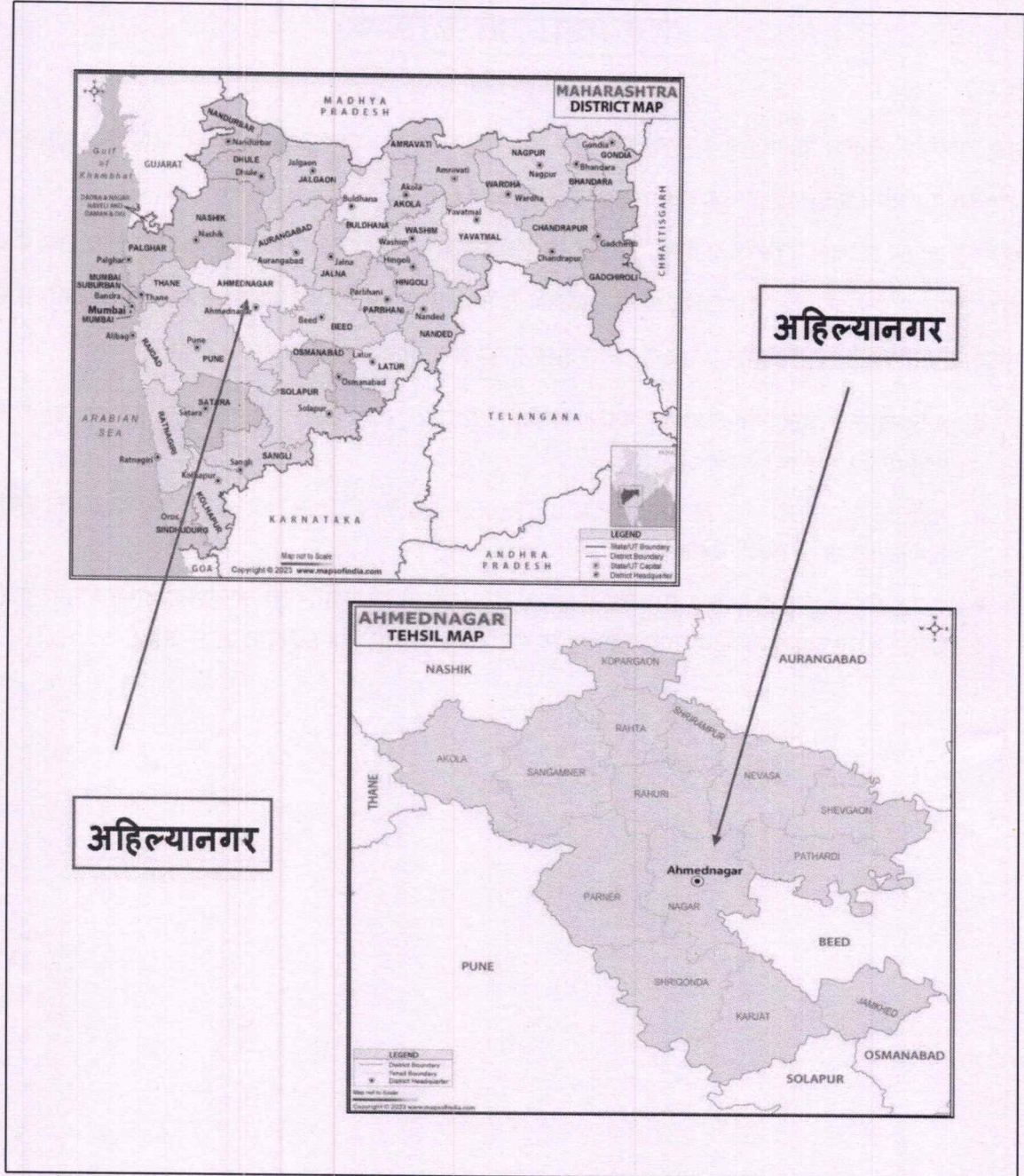
प्रस्तावना

वाळू घाटांचा लिलाव करण्याचा जिल्हाधिकारी, अहिल्यानगर यांचा मानस असून जिल्हा खनिकर्म अधिकारी अहिल्यानगर यांची प्रकल्प प्रस्तावक म्हणून नेमणूक केली आहे.

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाचे प्रतिनिधी, तहसीलदार व उपअभियंता, पाटबंधारे व कनिष्ठ भूगर्भशास्त्रज्ञ, भूगर्भ व खाण संचालनालय, कनिष्ठ भूगर्भशास्त्रज्ञ भूजल सर्वेक्षण व विकास एजन्सी यांच्या अध्यक्षतेखालील तालुकास्तरीय तांत्रिक समितीने मॅन्युअल पद्धतीने वाळूउपसा करण्यासाठी एकूण ९ वाळूघाट निश्चित केले आहेत.

- अहिल्यानगर जिल्ह्यातील संगमनेर, कर्जत, शेवगाव, श्रीरामपुर, आणि श्रीगोंदा तालुक्यातील ९ वाळू घाटांसाठी पर्यावरणीय मंजूरीचा प्रयत्न आहे.
- महाराष्ट्र शासनाच्या पत्र क्र. 2019/P.K.01/Ta.K.3 दिनांक ०३/१२/२०१९ नुसार ५ हेक्टरपेक्षा कमी खाणींसाठी जनसुनावणी घेण्यात यावी.
- महाबळ एन्व्हायरो इंजिनीअर प्रायव्हेट लिमिटेड या कंपनीला जिल्हाधिकारी कार्यालय, अहिल्यानगर यांनी अहिल्यानगरच्या वाळू पट्ट्यांसाठी पर्यावरणीय मंजूरी मिळविण्याचे काम देण्यात आले आहे.

९ रेती घाट अहिल्यानगरसाठी कार्यकारिणी सारांश

छायाचित्र 1: अहिल्यानगरचे ठिकाण

अहिल्यानगर जिल्ह्यातील वाळूघाटांची यादी

तक्ता क्रमांक १ - मंजूर ९ रेती घाटांची यादी

अनु.	रेती घाटाचे नाव	तहसील	नदीचे नाव	गट क्र.	क्षेत्र (हेक्टर मध्ये)	क्षेत्रफल (मी)			उपलब्ध वाळू (ब्रास)	GSDA फीडबॅक
						लांबी	रूंदी	खोली		
१	चनेगाव	संगमनेर	प्रवरा	3 to 5, 17 to 19	1.66	520	32	1	5880	होकार
२	जांबुट बुद्रुक नं १	संगमनेर	मुळा	जांबुट बुद्रुक 28, 30, 33 to 38, 303 जांबुट खुर्द 70, 78, 258 to 265, 267, 268	1	222	45	0.5	1765	होकार
३	घरगाव	संगमनेर	मुळा	40 to 51, 142, 152, 153	1.13	450	25	0.5	1988	होकार
४	साकुर	संगमनेर	मुळा	107, 122, 124, 125, 127 to 139, 148 to 152, 156, 157, 158, 166 to 169, 172	1.05	300	35	1	3710	होकार
५	सीतपूर	कर्जत	सीना	4, 5, 7, 8, 9	1.80	600	30	0.8	5088	होकार
६	रामपूर	श्रीरामपूर	गोदावरी	70, 71, 73, 78	4.68	1170	40	0.5	8269	होकार
७	काष्टी	श्रीगोंदा	घोड	1140 to 1164, 1185 to 1200, 1212 to 1218	1.87	1040	18	0.6	3969	होकार
८	सांगावी दुमाला	श्रीगोंदा	भीमा	197, 198, 213 to 241, 271 to 275, 1, 37, 38	3.72	1240	30	0.6	7887	होकार
९	अजनुज	श्रीगोंदा	भीमा	505, 494, 472, 473, 469, 462, 460, 457	3.66	1220	30	0.8	10346	होकार

वैधानिक मंजूरीची स्थिती

वाळू घाटाच्या मंजूरीची स्थिती तक्ता क्र.२ मध्ये खाली दाखविली आहे.

तक्ता क्रमांक २ - रेती घाटासाठी वैधानिक मंजूरीची स्थिती

अनु	विशेष	तपशील
१	प्रकल्प प्रवर्तक	जिल्हा खनिकर्म अधिकारी, अहिल्यानगर
२	प्रकल्प स्थिती	नवीन
३	उत्खनन करवायचे खनिज	नदीच्या पात्रातील वाळू
४	रेतीघाट प्रस्तावित करणारी समिती	तालुकास्तरीय तांत्रिक समितीच्या अध्यक्षतेखाली तहसीलदार व उप अभियंता पाटबंधारे, कनिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूविज्ञान आणि खाण संचालनालय, कनिष्ठ भूवैज्ञानिक भूजल सर्वेक्षण आणि विकास संस्था (GSDA), महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाचे प्रतिनिधी.
५	ग्रामपंचायत ना हरकत दाखला	महाराष्ट्र राज्याच्या वाळू उत्खनन धोरणानुसार ग्रामपंचायतीकडून प्राप्त.
६	उत्खनन ठरवून दिलेला कालावधी	रेती घाट वाटप झाल्यापासून तीन वर्षांपर्यंत

खाणकाम पद्धती

खाणकामाची पद्धत

वाळू उत्खननासाठी ड्रिलिंग आणि ब्लास्टिंगशिवाय ओपनकास्ट मॅन्युअल पद्धत वापरली जाते. कुदळ आणि घमेला यांसारख्या हाताच्या साधनांसह मजुरांचा वापर केला जातो. कोरड्या नदीपात्रातूनच वाळूचे उत्खनन केले जाते. रेती घाटातील रेतीचा अंदाज घेण्यासाठी पुढील प्रक्रिया अवलंबली जाते.

1. रेती घाटाचे सीमांकन आणि बेंचमार्किंग $10\text{ m} \times 10\text{ m}$ अंतराने केले जाते.
2. प्रत्येक ग्रीडमधील वाळूची खोली शोधण्यासाठी ऑगर ड्रिलर या उपकरणाचा वापर केला जातो.
3. $10\text{ m} \times 10\text{ m}$ ग्रिड पॅटर्नचा वापर करून रेती घाटात छिद्र तयार करण्यासाठी ऑगर ड्रिलर चा वापर केला जातो.
4. मापन टेप वापरून छिद्रांची खोली मोजली जाते.
5. सर्व रीडिंग घेतल्यानंतर नदीच्या रेती घाटाची सरासरी खोली मीटरमध्ये मोजली जाते.

आवश्यक यंत्रसामग्री / उपकरणे

कुदळ, घमेला आणि ट्रॅक्टर ही वाळू उत्खननासाठी वापरली जाणारी यंत्रे/उपकरणे आहेत.

वाहतूक

वाळूच्या ठिकाणाहून स्टॉकयार्डपर्यंत ट्रॅक्टर ट्रॉलीद्वारे वाहतूक केली जाईल.

पुनर्प्राप्ती

मान्सूननंतर उत्खनन केलेले क्षेत्र आपोआप भरले जाईल. नदीकाठच्या बाजूने आणि वाहतूक रस्त्यालगत वृक्षारोपण करण्यात येणार आहे.

पर्यावरणीय व्यवस्थापन योजना

तक्ता क्रमांक ३ - अपेक्षित प्रभाव आणि व्यवस्थापन योजना

अनु.	प्रभाव	व्यवस्थापन योजना
१	वायू प्रदूषण	■ धूळ नियंत्रणासाठी १.०० किमी पर्यंतच्या रस्त्यांवर पाणी शिंपडले जाईल. ■ ट्रॅक्टरचा वेग मर्यादित ठेवला जाईल. ■ रस्त्यांची नियमित देखभाल केली जाईल. ■ रस्त्यांचे कॉम्पॅक्शन केले जाईल. ■ वाळूची वाहतूक ताडपत्रीने झाकलेल्या ट्रॉलीने ट्रॅक्टरद्वारे केली जाईल. ■ ट्रॅक्टर ट्रॉली ओव्हरलोड होणार नाहीत.
२	ध्वनी प्रदूषण	■ मजुरांना इअर मफ आणि इअर प्लग दिले जातील. ■ ट्रॅक्टर व्यतिरिक्त अति आवाज करणाऱ्या यंत्रांचा अथवा उपकरणांचा वापर केला जाणार नाही. ■ वाळू ट्रॉलिमध्ये लोड करताना ट्रॅक्टर इंजिन बंद केले जातील. ■ ध्वनी प्रदूषण कमी करण्यासाठी वृक्षारोपण करून ग्रीनबेल्ट विकसित केला जाईल.
३	जल प्रदूषण	■ पावसाळ्यात खाण काम बंद केले जाईल, जेणेकरून वाळूचा पुनर्भरण होऊ शकेल. ■ मजुरांसाठी खाणीच्या ठिकाणी फिरते स्वच्छतागृहे उपलब्ध करून दिली जातील. ■ वाळूचे उत्खनन केवळ कोरड्या नदीच्या पात्रातच केले जाईल. ■ पॉलिथिन पिशव्या, ज्यूटच्या पिशव्या इत्यादी टाकाऊ पदार्थ नदीपात्रात राहू/सांडू दिले जाणार नाहीत.

९ रेती घाट अहिल्यानगरसाठी कार्यकारिणी सारांश

अनु .	प्रभाव	व्यवस्थापन योजना
४	जमीन पर्यावरण	■ नदीची धूप टाळण्यासाठी नदीच्या दोन्ही बाजूंनी किमान 7.5 मीटर किंवा रुंदीच्या 1/4 टक्के सुरक्षित अंतर ठेवण्यात येईल. ■ वाळूच्या उपलब्धतेनुसार खाणकामाची खोली कमाल ३ मीटर पर्यंत असेल.
५	जैविक पर्यावरण	■ खाणकाम नदीच्या कोरड्या पात्रात केले जाणार असल्याने जैविक पर्यावरणावर कोणताही परिणाम होणार नाही.
६	सामाजिक - आर्थिक पर्यावर	■ या खाण कामामुळे रोजगार निर्मिती होते. स्थानिक ग्रामस्थांना रोजगारासाठी प्राधान्य देण्यात येईल.
७	कचरा/ओव्हरबर्डन व्यवस्थापन	■ या खाणकामामुळे कचऱ्याची निर्मिती होणार नाही किंवा जास्त भार होणार नाही.

व्यवसाय, आरोग्य आणि सेवा

व्यावसायिक आरोग्य आणि सेवांचा सारांश खालीलप्रमाणे,

- सेप्टी हेल्मेट, इअर प्लग, इअरमफ, गम बूट, फेसमास्क इत्यादी सारख्या वैयक्तिक संरक्षणात्मक उपकरणे कामगारांना पुरविले जाईल.
- धूळीपासून संरक्षणासाठी फेसमास्क दिले जाईल.
- मजुरांना पिण्याचे पाणी आणि शौचालयाची सुविधा पुरविली जाईल
- खाण क्षेत्रात प्रथमोपचारला लगणारी सामग्री उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- मजुरांसाठी फिरती शौचालये दिली जातील.
- कचरा गोळा करण्यासाठी आणि स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे त्याची विल्हेवाट लावण्यासाठी डस्ट बिन प्रदान केले जाईल.

वृक्षारोपण अहवाल

पावसाळ्यात नदीच्या काठावर आणि गावातील रस्त्यांवर स्थानिक प्रजातींची लागवड करण्याचा प्रस्ताव आहे.

तक्ता क्रमांक ४ - ग्रीन बेल्ट तपशील

विशेष	तपशील
ग्रीनबेल्टचे स्थान	अप्रोच रस्त्याच्या दोन्ही बाजू, नदीकाठच्या वाळूचे ठिकाण आणि जवळपासचे मोकळे क्षेत्र व नदीपात्राच्या बाहेरचा रस्ता
लागवड करायच्या रोपांची संख्या	२००० प्रति हेक्टर
वनस्पतींचे अंतर	३ मीटर ग्रिड अंतरावर
प्रजाती निवडल्या	स्वदेशी प्रजाती

तक्ता क्रमांक ५ - लागवडीसाठी शिफारस केलेल्या झाडांच्या प्रजातींची यादी

अनु	वनस्पति नाव	स्थानिक नाव	महत्व
१	आझाडीरॅक्टा इंडिका	कडुलिंब	कडुलिंबाचे तेल आणि कडुलिंबाचे पदार्थ
२	टेक्टोना ग्रॅडिस	सागवान	बॅक्टेरियाच्या वाढीस प्रतिबंध करणारा पदार्थ, अँटीफंगल, अँटी अल्सर
३	फायकस रिलिजिओसा	पिंपळ	औषधी उपयोग, फळे आणि अंजीर
४	बांबुसा वल्गारिस	बांबू	अँथेलमिटिक दाहक-विरोधी, तुरट गुणधर्म
५	मधुका लाँजीफोलिया	मोहा	उत्तेजक आणि खोकला आराम म्हणून कार्य करते

निष्कर्ष

1. अहिल्यानगर जिल्ह्यातील संगमनेर, कर्जत, श्रीरामपुर, आणि श्रीगोंदा तालुक्यातील ९ वाळूच्या ठिकाणांसाठी पर्यावरण मंजूरी लागू केली आहे. पर्यावरण, वन आणि हवामान बदल मंत्रालयाच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार ५ हेक्टरपेक्षा कमी क्षेत्रफळ असलेले महाराष्ट्र B2 श्रेणीत येते.
2. उत्खननाच्या प्रायोगिक पद्धतीमुळे शेतजमिनीवर आणि आजूबाजूच्या वस्त्यांमध्ये पाणी पसरण्यापासून रोखता येईल आणि पूर्णपरिस्थिती नियंत्रण होईल.
3. खाणकामामुळे सरकारला रॉयल्टीच्या रूपात फायदा होईल.
4. खाणकामामुळे स्थानिक ग्रामस्थांसाठी व्यवसायाच्या संधी निर्माण होतील.
5. प्रस्तावित प्रकल्प सामाजिक पायाभूत सुविधा आणि प्रदेशाच्या सर्वांगीण विकासासाठी देखील आशावादी योगदान देईल.
6. हवा, पाणी, आवाज, माती, घनकचरा व्यवस्थापन इत्यादी सर्व पर्यावरणीय समस्या पर्यावरण, वन, आणि हवामान बदल मंत्रालयाच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार हाताळल्या जातील.

END